

การศึกษาสถิติการกระจาย
และการเข้าถึงบริการวางแผนครอบครัวใน
ประเทศไทย จากการสำรวจตัวกำหนดและผล
ของแบบแผนการใช้วิธีคุมกำเนิดใน
ประเทศไทย พ.ศ. 2530

มะลิ ลีวนานนท์ชัย

สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล
ISBN 974-586-607-5

เอกสารทางวิชาการหมายเลข 134

การศึกษาสถิติการกระจาย
และการเข้าถึงบริการวางแผนครอบครัวใน
ประเทศไทย จากการสำรวจตัวกำหนดและผล
ของแบบแผนการใช้วิธีคุมกำเนิดใน
ประเทศไทย พ.ศ. 2530

มะลิ ลีวนานนท์ชัย

Preface

Statistics on accessibility and availability of contraceptive method service in Thailand : results from the determinants and consequences of contraceptive use pattern in Thailand (CUPS) in 1987.

The study of the determinants and consequences of contraceptive use pattern in Thailand in 1987 undertaken by Institute for Population and Social Research Mahidol University is the source of data for this paper. The sampling procedure employed the same design as of the national contraceptive prevalence survey (CPS3). In fact the CPS3 sample units were duplicate down to the village level with the exception of Bangkok Metropolis. However, the number of sample in each village subdistrict, district, or province may be somewhat different from the sample of CPS3. Thus the sample sizes are 6,835 cases covering 25 provinces including Bangkok Metropolis.

The object of this volume is to present data related to family planning availability and contraceptive practice from various sources in Thailand in 1987 and to compare the statistical tables of distribution and availability of family planning services in CPS2 (1981) CPS3 (1984) and CUPS (1987).

กิตติกรรมประกาศ

การศึกษาศักยภาพการกระจายและการเข้าถึงบริการวางแผนครอบครัวในประเทศไทยในครั้งนี้ขอขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.อภิชาติ จัรัสฤทธิ์วงศ์ ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล ผู้ซึ่งมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการให้คำแนะนำปรึกษา และข้อเสนอแนะทางด้านการวิชาการ อันเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการศึกษานี้ให้บรรลุผลสำเร็จได้

ขอขอบพระคุณองค์การอนามัยโลก เจนีวา The Task Force on Behavioural and Social Determinants of Fertility Regulation, Special Programme of Research in Human Reproduction ที่ให้ทุนสนับสนุนในการสำรวจโครงการตัวกำหนดและผลของแบบแผนการใช้วิธีคุมกำเนิดในประเทศไทย และขอขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.บุญเลิศ เลี้ยวประไพ ผู้อำนวยการโครงการสำรวจ ซึ่งการศึกษานี้ได้ใช้ข้อมูลจากการสำรวจนี้

ขอขอบพระคุณ ดร.ธีระ อึ้งกุล สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (TDRI) คุณสุรณ ปัญญาคิดก กองอนามัยครอบครัว กระทรวงสาธารณสุข คุณโทนิ เบนเนตต์ และ ดร.วรชัย ทองไทย อาจารย์สถาบันวิจัยประชากรและสังคม ที่ให้คำแนะนำปรึกษาอย่างละเอียดในด้านการเสนอตารางข้อมูล ซึ่งเป็นประโยชน์อย่างมากต่อการศึกษา

ขอขอบพระคุณอาจารย์อรพรรณ หันจางสิทธิ์ และเจ้าหน้าที่สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล ที่มีส่วนช่วยเหลือในการจัดพิมพ์

มะลิ ลีวนานนท์ชัย

สารบัญตาราง
List of Tables

ตารางที่ Table	หน้า Page
1 อัตราส่วนร้อยละของสตรีที่กำลังใช้บริการวางแผนครอบครัว จากแหล่งบริการของ รัฐบาลและเอกชน เปรียบเทียบระหว่าง CPS2 (พ.ศ. 2524) CPS3 (พ.ศ. 2527) และ CUPS (พ.ศ.2530)	4
1 Percent distribution of current users by stated source of family planning based on CPS2 (1981) CPS3 (1984) and CUPS (1987)	
2 อัตราส่วนร้อยละของสตรีที่กำลังใช้บริการคุมกำเนิด จากแหล่งบริการ ต่าง ๆ โดย เปรียบเทียบระหว่าง CPS 3 (พ.ศ.2527) และ CUPS (พ.ศ.2530)	5
2 Percent distribution of current users using a specific source of contraception based on CPS3 (1984) and CUPS (1987)	
3 การกระจายตัวของสตรีที่กำลังใช้บริการคุมกำเนิด จำแนกตามวิธีคุมกำเนิด และแหล่งบริการต่าง ๆ	6
3 Distribution of current contraceptive use by method and source	
4 อัตราส่วนร้อยละของสตรีที่กำลังใช้บริการคุมกำเนิด จากแหล่งบริการวางแผน ครอบครัว จำแนกตามวิธีคุมกำเนิดต่าง ๆ	8
4 Percent distribution of current users of contraception according to source by method	
5 เวลา (เป็นนาที) ที่ผู้รับบริการใช้ในการเดินทางไปรับบริการจาก แหล่งบริการ ต่าง ๆ เปรียบเทียบระหว่าง CPS3 (พ.ศ. 2527) และ CUPS (พ.ศ. 2530)	9
5 Average travel time in minutes by source by rural- urban residence among current users based on CPS3 (1984) and CUPS (1987)	
6 เวลา (เป็นนาที) ที่ผู้รับบริการใช้ในการเดินทางไปรับบริการจาก แหล่งบริการ ต่าง ๆ จำแนกตามเขตที่อยู่อาศัย	10
6 Average travel time in minutes to a specific source of contraception by rural-urban residence among current users	
7 เวลา (เป็นนาที) ในการเดินทางไปรับบริการ ของผู้รับบริการ จำแนกตามวิธี คุมกำเนิดที่ใช้ เปรียบเทียบระหว่าง CPS2 (พ.ศ. 2524) CPS 3 (พ.ศ. 2527) และ CUPS (พ.ศ.2530)	12

7	Average travel time in minutes by method among current users based on CPS2 (1981) CPS3 and CUPS (1987)	
8	เวลา (เป็นนาที) ในการเดินทางไปรับบริการ ของผู้รับบริการ จำแนกตามวิธีคุมกำเนิดที่ใช้และเขตที่อยู่อาศัย	13
8	Average travel time in minutes by method by rural-urban residence	
9	เวลา (เป็นนาที) ที่ผู้รับบริการใช้ในการเดินทางไปรับบริการ จากแหล่งบริการต่าง ๆ จำแนกตามวิธีคุมกำเนิด	14
9	Average travel time in minutes to a specific source of contraception by method	
10	เวลา (เป็นนาที) ในการเดินทางไปรับบริการของผู้รับบริการ จำแนกตามแหล่ง บริการวิธีคุมกำเนิด และเขตที่อยู่อาศัย	15
10	Average travel time in minutes to a specific source of contraception by Rural-Urban Residence	
11	แสดงค่าใช้จ่าย (บาท) ของผู้รับบริการในการใช้วิธีคุมกำเนิด จำแนกตามวิธีคุมกำเนิดและแหล่งบริการ (เฉพาะผู้ที่เสียค่าบริการ) โดยเปรียบเทียบระหว่าง CPS 3 (พ.ศ. 2527) และ CUPS (พ.ศ. 2530)	17
11	Average cost (Baht) of contraceptive method service among current users who paid by method by government-private source based on CPS3 (1984) and CUPS (1987)	
12	แสดงค่าใช้จ่าย (บาท) ของผู้รับบริการในการใช้บริการจากแหล่ง บริการต่าง ๆ จำแนกตามวิธีคุมกำเนิดที่ใช้และเขตที่อยู่อาศัย	18
12	Average cost (Baht) of contraceptive method service among current users who paid by method by rural-urban residence	
13	แสดงอัตราส่วนร้อยละของผู้รับบริการ ที่ไม่เสียค่าใช้จ่ายในการรับบริการคุมกำเนิด จำแนกตามวิธีคุมกำเนิดและแหล่งบริการ โดยเปรียบเทียบระหว่าง CPS3 (พ.ศ. 2527) และ CUPS (พ.ศ. 2530)	20
13	Average cost (Baht) of contraceptive method service from various sources by method by rural- urban residence	
14	อัตราส่วนร้อยละของผู้รับบริการ ที่ไม่เสียค่าใช้จ่ายในการรับบริการคุมกำเนิด จำแนกตามแหล่งบริการ เปรียบเทียบระหว่าง CPS3 (พ.ศ. 2527) และ CUPS (พ.ศ. 2530)	22

14	Percentage receiving free service among contraceptive users classified by method by government- private source based on CPS3 (1984) and CUPS (1987)	
15	อัตราส่วนร้อยละของผู้รับบริการโดยไม่เสียค่าบริการ ในการใช้บริการ จากแหล่งบริการต่าง ๆ จำแนกตามวิธีคุมกำเนิดที่ใช้และเขต ที่อยู่อาศัย	23
15	Percentage receiving free service among contraceptive users classified by a specific source of contraception based on CPS3 (1984) and CUPS (1987)	
16	อัตราส่วนร้อยละ ของผู้รับบริการที่รายงานความไม่สะดวกในการเดินทางไปรับบริการ จำแนกตามแหล่งบริการต่าง ๆ และเขตที่อยู่อาศัย	25
16	Percentage receiving free service among contraceptive users classified by method by rural-urban residence	
17	อัตราส่วนร้อยละ ของผู้รับบริการที่รายงานความไม่สะดวกในการเดินทางไปรับบริการจำแนกตามแหล่งบริการ วิธีคุมกำเนิด และเขตที่อยู่อาศัย	27
17	Percentage of dissatisfaction with service reported by users classified by method by rural-urban residence	
18	ระยะทางในการเดินทางไปรับบริการวางแผนครอบครัวจากแหล่งบริการต่าง ๆ	29
18	Average distance by a specific source of contraceptive	
19	ระยะทาง (เป็นกิโลเมตร) ในการเดินทางไปรับบริการจากแหล่งบริการต่าง ๆ จำแนกตามแหล่งบริการและวิธีคุมกำเนิดที่ใช้	30
19	Average distance by a specific source of contraception by method	
20	ระยะทาง (เป็นกิโลเมตร) ในการเดินทางไปรับบริการจากแหล่งบริการต่าง ๆ จำแนกตามวิธีคุมกำเนิดที่ใช้และเขตที่อยู่อาศัย	31
20	Average distance from various sources of contraceptive service by method by rural-urban residence	
21	อัตราส่วนร้อยละของผู้รับบริการที่ใช้พาหนะสาธารณะในการเดินทางไปรับบริการคุมกำเนิดจากแหล่งบริการต่าง ๆ จำแนกตามเขตที่อยู่อาศัย	32
21	Percentage of public transportation used to obtain a method classified by rural-urban residence	

การกระจายและการเข้าถึงบริการวางแผนครอบครัวในประเทศไทย

คำนำ

การศึกษานี้เป็นการวิเคราะห์สภาวะการกระจาย และการเข้าถึงบริการวางแผนครอบครัวในประเทศไทย พ.ศ. 2530 ทั้งนี้เพื่อให้ทราบว่า สถานการณ์การกระจายและการเข้าถึงบริการในกลุ่มสตรีวัยเจริญพันธุ์ที่กำลังใช้บริการวางแผนครอบครัวในปัจจุบันนั้น มีแนวโน้มการใช้บริการวางแผนครอบครัวจากแหล่งบริการใดบ้าง และนิยมใช้วิธีคุมกำเนิดวิธีอะไร ตลอดจนการเข้าถึงบริการคุมกำเนิดจากแหล่งต่าง ๆ ส่วนใหญ่ใช้เวลาในการเดินทางไปรับบริการมากน้อยเพียงใด ค่าใช้จ่ายในการรับบริการวางแผนครอบครัวประมาณเท่าใด ระยะทางที่เดินทางไปรับบริการจากแหล่งบริการต่าง ๆ และความสะดวกสบายในการเดินทางไปรับบริการ จากแหล่งบริการเหล่านั้น

การศึกษาเกี่ยวกับกระจาย และการเข้าถึงบริการวางแผนครอบครัวในประเทศไทย ในลักษณะของการแสดงตารางสถิตินั้น เมื่อ พ.ศ. 2529 ได้มีการจัดทำตารางสถิติเกี่ยวกับการใช้ และการเข้าถึงบริการคุมกำเนิดจากแหล่งบริการของรัฐและเอกชนในประเทศไทย : จากการศึกษาสภาวะการคุมกำเนิดของประเทศไทย พ.ศ. 2527 (อภิชาติ จำรัสสุทธิรงค์ และ มะลิ ลีวนานนท์ชัย สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล เอกสารทางวิชาการ หมายเลข 111, 2529) และในการศึกษาครั้งนี้ก็มีวัตถุประสงค์เช่นเดียวกันคือ เพื่อต้องการวิเคราะห์ สภาวะการกระจายและการเข้าถึงบริการวางแผนครอบครัวในประเทศไทย ขณะเดียวกัน เพื่อต้องการแสดงตารางเปรียบเทียบการกระจาย และการเข้าถึงบริการวางแผนครอบครัว ในช่วง พ.ศ. 2527 ซึ่งข้อมูลได้จากการสำรวจสภาวะการคุมกำเนิดของประเทศไทย รอบที่ 3 (The Third National Contraceptive Prevalence Survey หรือ CPS3) และ พ.ศ. 2530 ข้อมูลได้จากการสำรวจโครงการตัวกำหนด และผลของแบบแผนการใช้วิธีคุมกำเนิดในประเทศไทย (The Determinants and Consequences of Contraceptive Use Patterns in Thailand หรือ CUPS) เพื่อพิจารณาว่าในระยะเวลาที่ผ่านมา มีสถิติการเปลี่ยนแปลงในเรื่องการกระจาย และการเข้าถึงบริการวางแผนครอบครัวในประเทศไทยอย่างไรบ้าง

การเสนอตารางการกระจาย และการเข้าถึงบริการวางแผนครอบครัวในประเทศไทยในการศึกษาครั้งนี้ แม้ว่าในบางตารางสถิติมักเกิดปัญหาเกี่ยวกับจำนวนข้อมูลซึ่งมีจำนวนน้อยเกินไป หรืออาจจะไม่มีข้อมูลที่ตกเป็นตัวอย่างเลยในบางช่อง (cell) แต่เพื่อการ

แสดงให้เห็นถึงรายละเอียดของการกระจายตัว การใช้และการเข้าถึงการวางแผนครอบครัว จากแหล่งบริการต่าง ๆ ของรัฐและเอกชนที่มีอยู่ในประเทศไทย จึงขอเสนอตารางเหล่านี้ไว้ด้วย โดยเฉพาะตารางสถิติที่เกี่ยวกับวิธีคุมกำเนิดที่กำลังใช้อยู่ การเสนอข้อมูลเกี่ยวกับวิธีคุมกำเนิดแบบยาหลอดฝังคุมกำเนิด (Norplant) ซึ่งเป็นวิธีคุมกำเนิดที่ยังมีผู้รับบริการจำนวนน้อย (มีเพียง 10 ตัวอย่างในการศึกษานี้) จึงอาจจะทำให้การกระจายตัวของการให้และการรับบริการไม่ชัดเจน แต่เพื่อชี้ให้เห็นว่าได้เริ่มมีการให้บริการคุมกำเนิดแบบยาหลอดฝังคุมกำเนิดแล้ว

ที่มาของข้อมูล

ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ อาศัยข้อมูลจากการเก็บข้อมูลโครงการศึกษาวิจัย เรื่อง “ตัวกำหนดและผลของแบบแผนการใช้วิธีคุมกำเนิดในประเทศไทย” ซึ่งดำเนินการโดย สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล เมื่อ พ.ศ. 2530

แบบแผนตัวอย่างที่ใช้ในการสำรวจของโครงการวิจัย เรื่อง ตัวกำหนดและผลของแบบแผนการใช้วิธีคุมกำเนิดในประเทศไทย มีลักษณะเป็น multi-stage sampling with probability proportional to size จังหวัด อำเภอ ตำบล และหมู่บ้านที่ถูกเลือกเป็นตัวอย่าง เป็นกลุ่มเดียวกันกับการสำรวจสภาวะการคุมกำเนิดรอบที่ 3 เนื่องจากการสำรวจโครงการตัวกำหนดและผลของแบบแผนการใช้วิธีคุมกำเนิดในประเทศไทยนั้น มีวัตถุประสงค์ข้อหนึ่ง ที่ต้องการวัดระดับการคุมกำเนิดของสตรีวัยเจริญพันธุ์ ที่ยังสมรสและอยู่กินกับสามี โดยเปรียบเทียบกับผลการสำรวจสภาวะการคุมกำเนิดรอบที่ 1 รอบที่ 2 และโดยเฉพาะอย่างยิ่ง รอบที่ 3 ฉะนั้น ระเบียบวิธีที่ใช้ในการสุ่มตัวอย่าง จึงเหมือนหรือคล้ายคลึงกับการสำรวจสภาวะการคุมกำเนิดรอบที่ 3 ยกเว้น การเลือกกลุ่มตัวอย่างในกรุงเทพมหานคร

ประชากรที่ใช้ศึกษา คือ สตรีที่เคยแต่งงานและอยู่ในวัยเจริญพันธุ์ มีอายุ 15-49 ปี มีจำนวนทั้งหมด 6,835 ราย กระจายอยู่ในทั่วประเทศ 25 จังหวัด จำแนกเป็นกรุงเทพมหานคร ภาคกลาง 9 จังหวัด (ฉะเชิงเทรา ระยอง ตราด อุดรธานี สิงห์บุรี ลพบุรี สุพรรณบุรี สมุทรปราการ และราชบุรี) ภาคเหนือ 5 จังหวัด (เชียงใหม่ เชียงราย น่าน สุโขทัย และเพชรบูรณ์) ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 5 จังหวัด (นครราชสีมา บุรีรัมย์ อุบลราชธานี อุตรดิตถ์ สกลนคร และภาคใต้ 5 จังหวัด (สงขลา นครศรีธรรมราช พังงา ปัตตานี และนราธิวาส)

นิยาม (definition)

ค่าใช้จ่ายในการรับบริการ หมายถึง ค่าใช้จ่ายที่ต้องชำระให้เป็นค่าบริการคุมกำเนิด โดยคำนวณออกมาเป็นราคาต่อหน่วย เช่น ยาเม็ด คิดเป็นต่อ 1 แผง ยาฉีดคิดเป็นต่อ 1 เข็ม ถุงยางคิดเป็นต่อ 1 อัน การทำหมัน การใส่ห่วง การใช้ยาหลอดฝังคุมกำเนิดคิดเป็นต่อ 1 ครั้ง เป็นต้น

การกระจายและการใช้บริการคุมกำเนิด

ผลจากการสำรวจสถานะการคุมกำเนิด ซึ่งกระทำติดต่อกันมานานหลายปี อันเป็นประโยชน์อย่างมากในการชี้ให้เห็นการกระจายและการใช้บริการคุมกำเนิด จากตารางที่ 1 แสดงว่าผู้ใช้บริการส่วนใหญ่รายงานว่า รับบริการคุมกำเนิดในวิธีที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน จากแหล่งบริการของรัฐบาล จากการสำรวจแต่ละครั้ง ตั้งแต่ พ.ศ. 2524-2530 สตรีผู้รับบริการ 3 ใน 4 ของสตรีผู้รับบริการรายงานว่าตนไปรับบริการคุมกำเนิดจากหน่วยบริการของรัฐบาล โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ผู้รับบริการจากแหล่งบริการของรัฐที่สถานีอนามัยตำบล มีสัดส่วนผู้ที่มารับบริการเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 18.3 ใน พ.ศ. 2524 เป็นร้อยละ 25.6 ใน พ.ศ. 2526 ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการขยายหน่วยบริการวางแผนครอบครัวสู่ชนบท ในการพัฒนาโครงการ วางแผนครอบครัวแห่งชาติ ภายใต้ความรับผิดชอบของกระทรวงสาธารณสุข ทำให้สถานีอนามัยตำบลและโรงพยาบาล กลายเป็นหน่วยบริการของรัฐบาลที่สำคัญอย่างยิ่ง

ตารางที่ 1 อัตราส่วนร้อยละของสตรีที่กำลังใช้บริการคุมกำเนิด จากแหล่งบริการของรัฐบาล และเอกชน โดยเปรียบเทียบระหว่าง CPS2 (พ.ศ. 2524) CPS3 (พ.ศ. 2527) และ CUPS (พ.ศ. 2530)

Table 1 Percent distribution of current users by stated source of family planning based on CPS2 (1981) CPS3 (1984) and CUPS (1987)

แหล่งบริการ Source	CPS2 (2524)	CPS3 (2527)	CUPS (2530)
รัฐบาล (Government Outlets)	78.2	79.2	82.3
สถานีอนามัยตำบล (Tambon health center)	18.3	21.8	25.6
โรงพยาบาลของรัฐ (Government hospital)	49.8	46.4	47.2
หน่วยงานอื่น ๆ ของรัฐ (Other government)	10.1	11.0	9.5
เอกชน (Private Outlets)	21.8	20.8	17.7
รวม (Total)	100.0	100.0	100.0
จำนวน (Number)	3,581	4,235	4,313

แหล่งบริการที่สตรีไปรับบริการคุมกำเนิดจากแหล่งบริการต่าง ๆ ดังจะเห็นได้จากตารางที่ 2 ซึ่งเป็นผลจากการสำรวจใน พ.ศ. 2527 และ พ.ศ. 2530 สตรีที่อายุ 15-49 ปีที่สมรสและอยู่กินกับสามี และกำลังใช้วิธีคุมกำเนิดนั้น โรงพยาบาลประจำอำเภอ เป็นแหล่ง

บริการหลักที่สำคัญ โดยที่ประมาณ 1 ใน 4 ของผู้รับบริการรายงานว่าไปรับวิธีคุมกำเนิดจากแหล่งบริการนี้

ตารางที่ 2 อัตราส่วนร้อยละของสตรีที่กำลังใช้บริการคุมกำเนิดจากแหล่งบริการต่าง ๆ โดยเปรียบเทียบระหว่าง CPS3 และ CUP3

Table 2 Percent distribution of current users using a specific source of contraception based on CPS3 (1984) and CUPS (1987)

แหล่งบริการ Source	CPS3 (2527)	CUPS (2530)
รัฐบาล (Government Outlets)		
สถานีอนามัยตำบล (Tambon health center)	21.9	25.6
ศูนย์สาธารณสุขอำเภอ (District health center)	4.3	4.3
โรงพยาบาลประจำอำเภอ (District hospital)	22.6	27.3
โรงพยาบาลประจำจังหวัด (Provincial hospital)	16.0	46.4
โรงพยาบาลประจำจังหวัดอื่น ๆ (Other government hospital)	7.8	6.7
ศูนย์อนามัยแม่และเด็ก (MCH center)	3.1	2.2
หน่วยเคลื่อนที่ของรัฐบาล (Mobile unit)	1.1	1.0
อาสาสมัครของรัฐ (Village health volunteer)	1.6	1.3
หน่วยงานอื่น ๆ ของรัฐ (Other government source)	1.1	0.8
เอกชน (Private Outlets)		
ร้านขายยา (Drugstore)	8.3	7.9
คลินิกเอกชน (Private clinic)	7.1	5.9
โรงพยาบาลเอกชน (Private hospital)	4.0	2.1
สำนักงานมิชชัน (PDA office or volunteer)	0.5	0.5
หน่วยเคลื่อนที่ของเอกชน (Mobile unit)	0.2	0.2
หน่วยงานอื่น ๆ ของเอกชน (Other private)	0.4	1.0
รวม (Total)	100.0	100.0
จำนวน (Number)	4,235	4,313

ในการสำรวจสถานะการคุมกำเนิด (พ.ศ. 2530) ซึ่งเป็นการสำรวจที่ใหม่ล่าสุดการกระจายตัวของสตรีที่กำลังใช้บริการคุมกำเนิด จำแนกตามวิธีคุมกำเนิดและแหล่งบริการต่าง ๆ ดังตารางที่ 3 จะเห็นว่า สตรีที่กำลังใช้บริการคุมกำเนิด จำนวน 4,313 คน ในกลุ่มสตรีที่คุมกำเนิดด้วยการทำหมัน ส่วนใหญ่ไปรับบริการที่โรงพยาบาลประจำอำเภอ (คิดเป็นร้อยละ 17) และสตรีที่คุมกำเนิดด้วยยาเม็ด แหล่งบริการยาคุมกำเนิดที่สตรีนิยมไปรับบริการคือสถานอนามัยตำบล คิดเป็นร้อยละ 14

ตารางที่ 3 การกระจายตัวของสตรีที่กำลังใช้บริการคุมกำเนิด จำแนกตามวิธีคุมกำเนิดและแหล่งบริการ ต่าง ๆ

Table 3 Distribution of current contraceptive use by method and source

แหล่งบริการ Source	ยาเม็ด Pill	ถุงยาง Condom	ยาฉีด Injectable	ห่วงอนามัย IUD	ยาหลอดฝัง ¹ Norplant	หมั้นห่วง Ligation	หมั้นชาย Vesectomy	รวม Total
รัฐบาล (Government Outlets)								
สถานอนามัยตำบล Tambon health center	14.2	0.6	8.0	2.4	-	-	0.5	25.6
ศูนย์สาธารณสุขอำเภอ District health center	1.5	0.1	1.3	0.5	-	0.6	0.3	4.3
โรงพยาบาลประจำอำเภอ District hospital	1.9	0.3	2.3	3.9	0.0	17.0	1.9	27.3
โรงพยาบาลประจำจังหวัด Provincial hospital	0.2	0.0	0.5	0.8	0.1	11.1	0.6	13.2
โรงพยาบาลประจำจังหวัดอื่น ๆ Other government hospital	0.4	0.0	0.3	0.4	0.1	4.8	0.7	6.7
ศูนย์อนามัยแม่และเด็ก MCH center	0.1	-	0.1	0.4	0.1	1.4	0.1	2.2
หน่วยเคลื่อนที่ของรัฐบาล Mobile unit	0.1	-	0.0	0.3	-	0.0	0.6	1.0
อาสาสมัครของรัฐ Village health volunteer	1.3	-	0.0	-	-	-	-	1.3
หน่วยงานอื่น ๆ ของรัฐ Other government source	0.4	0.1	0.2	-	-	0.0	0.1	0.8

แหล่งบริการ Source	ยาเม็ด Pill	ถุงยาง Condom	ยาฉีด Injectable	ห่วงอนามัย IUD	ยาหลอดฝัง ¹ Norplant	หมั้นหึง Ligation	หมั้นชาย Vesectomy	รวม Total
เอกชน (Private Outlets)								
ร้านขายยา Drugstore	6.6	1.3	0.1	-	-	-	-	7.9
คลินิกเอกชน Private clinic	1.1	0.0	2.5	0.2	-	1.5	0.6	5.9
โรงพยาบาลเอกชน Private hospital	0.1	0.0	0.1	0.0	-	1.7	0.2	2.1
สำนักงานมีชัย PDA office or volunteer	0.1	-	0.0	-	-	0.1	0.3	0.5
หน่วยเคลื่อนที่ของเอกชน Mobile unit	-	-	0.1	-	-	-	0.1	0.2
หน่วยงานอื่น ๆ ของเอกชน Other private	0.9	-	0.1	-	-	-	-	1.0
รวม (Total)	28.8	2.4	15.6	8.9	0.3	38.2	5.8	100.0
จำนวน (Number)	1,241	105	674	385	10	1,646	251	4,313

1 ยาหลอดฝังคุมกำเนิด (Norplant) เป็นวิธีการคุมกำเนิดแบบใหม่ แม้ว่าจะมีตัวอย่างจำนวนน้อย แต่เพื่อต้องการแสดงให้เห็นถึงการกระจายและการรับบริการ จึงขอเสนอไว้ในตาราง

การแพร่ขยายการให้บริการคุมกำเนิด จากการสำรวจ CUPS (พ.ศ. 2530) จะเห็นได้จากตารางที่ 4 สตรีผู้รับบริการวางแผนครอบครัวด้วย ยาเม็ด และยาฉีด ประมาณ 1 ใน 2 ของผู้ใช้วิธีคุมกำเนิด ดังกล่าวไปรับบริการคุมกำเนิดจากสถานอนามัยตำบล นอกจากนี้ในกลุ่มผู้ที่คุมกำเนิดด้วยการใส่ห่วง การทำหมั้นหึงและการทำหมั้นชาย ส่วนใหญ่นิยมไปรับบริการคุมกำเนิดที่โรงพยาบาลประจำอำเภอ จากการที่สถานอนามัยตำบล และโรงพยาบาลประจำอำเภอ เป็นแหล่งให้บริการที่สำคัญอย่างยิ่งในปัจจุบัน อาจเนื่องมาจากการแพร่ขยายและการพัฒนาโครงการการให้บริการวางแผนครอบครัว ในปลายปี 2514 เริ่มจากนโยบายการให้ยาคุมกำเนิดได้ขยายออกไปสู่อาสาสมัครของหมู่บ้าน การอนุญาตให้ผดุงครรภ์ให้บริการยาฉีดคุมกำเนิด และให้บุคลากรที่มีใบแพทย์รับการฝึกฝนให้รู้จักการใส่ห่วง และการทำหมั้น ดังนั้น จึงเป็นการ ขยายขอบข่ายที่ทำให้ชาวชนบทสามารถเข้าถึงวิธีคุมกำเนิดที่ทันสมัยและมีประสิทธิภาพอย่างยิ่ง

ตารางที่ 4 อัตราส่วนร้อยละของสตรีที่กำลังใช้บริการคุมกำเนิด จากแหล่งบริการวางแผนครอบครัว จำแนกตามวิธีคุมกำเนิดต่าง ๆ

Table 4 Percent distribution of current users of contraception according to source by method

แหล่งบริการ Source	ยาเม็ด Pill	ถุงยาง Condom	ยาฉีด Injectable	ห่วงอนามัย IUD	ยาหลอดฝัง ¹ Norplant	หมันหญิง Ligation	หมันชาย Vesectomy	รวม Total
รัฐบาล (Government Outlets)								
สถานีอนามัยตำบล Tambon health center	48.2	23.3	51.1	27.2	-	-	-	8.1
ศูนย์สาธารณสุขอำเภอ District health center	5.3	3.6	8.2	5.6	-	1.5	-	4.7
โรงพยาบาลประจำอำเภอ District hospital	6.6	11.7	14.5	43.9	11.9	44.6	-	31.9
โรงพยาบาลประจำจังหวัด Provincial hospital	0.6	0.8	3.2	8.5	34.5	29.0	-	10.4
โรงพยาบาลประจำจังหวัดอื่นๆ Other government hospital	1.3	1.9	2.2	4.2	23.0	12.5	-	11.7
ศูนย์อนามัยแม่และเด็ก MCH center	0.2	-	0.9	3.9	30.6	3.6	-	1.0
หน่วยเคลื่อนที่ของรัฐบาล Mobile unit	0.4	-	0.3	3.4	-	0.1	-	9.7
อาสาสมัครของรัฐ Village health volunteer	4.6	-	0.3	-	-	-	-	-
หน่วยงานอื่นๆ ของรัฐ Other government source	1.2	2.6	1.5	-	-	-	-	1.5
เอกชน (Private Outlets)								
ร้านขายยา Drugstore	22.8	53.0	0.4	-	-	-	-	-
คลินิกเอกชน Private clinic	3.7	1.6	15.7	2.7	-	4.0	-	10.0
โรงพยาบาลเอกชน Private hospital	0.5	1.5	0.8	0.5	-	4.3	-	3.3
สำนักงานนิชย์ PDA office or volunteer	0.2	-	0.1	-	-	0.2	-	5.9
หน่วยเคลื่อนที่ของเอกชน Mobile unit	-	-	0.4	-	-	-	-	1.9
หน่วยงานอื่นๆ ของเอกชน Other private	3.2	-	0.4	-	-	-	-	-
รวม (Total)	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
จำนวน (Number)	1,241	105	674	395	10	1,646	-	251

เวลาที่ใช้ในการเดินทางไปรับบริการ

จากตารางที่ 5 แสดงให้เห็นถึงระดับการเข้าถึงการให้บริการวางแผนครอบครัวในช่วงปี พ.ศ. 2527 และ พ.ศ. 2530 การเดินทางไปรับบริการคุมกำเนิดจากแหล่งบริการต่าง ๆ จะเห็นได้ว่า ส่วนใหญ่ 2 ใน 3 ใช้เวลาในการเดินทางไปถึง 30 นาที ที่จะเดินทางไปถึงหน่วยบริการ และการเดินทางไปรับบริการในหน่วยบริการของรัฐบาล เช่น สถานีอนามัยตำบล โรงพยาบาลประจำอำเภอและโรงพยาบาลประจำจังหวัด ในช่วง พ.ศ. 2530 ใช้เวลาเดินทางไปถึงหน่วยบริการลดน้อยลงกว่าปี พ.ศ. 2527 ประมาณ 5-10 นาที

ตารางที่ 5 เวลา (เป็นนาที) ที่ผู้รับบริการใช้ในการเดินทางไปรับบริการจากแหล่งบริการต่าง ๆ เปรียบเทียบระหว่าง พ.ศ. 2527 และ พ.ศ. 2530

Table 5 Average travel time in minutes by source by rural-urban residence among current users based on CPS3 (1984) and CUPS (1987)

แหล่งบริการ Source	CPS3 (2527)	CUPS (2530)
รัฐบาล (Government Outlets)		
สถานีอนามัยตำบล (Tambon health center)	19.8 (1,444)	16.9 (1,624)
ศูนย์สาธารณสุขอำเภอ (District health center)	28.2 (258)	24.1 (264)
โรงพยาบาลประจำอำเภอ (District hospital)	42.1 (1,163)	37.0 (1,379)
โรงพยาบาลประจำจังหวัด (Provincial hospital)	61.5 (724)	56.7 (623)
โรงพยาบาลประจำจังหวัดอื่น ๆ (Other government hospital)	60.4 (347)	48.6 (307)
ศูนย์อนามัยแม่และเด็ก (MCH center)	65.6 (174)	74.7 (101)
หน่วยเคลื่อนที่ของรัฐบาล (Mobile unit)	12.3 (55)	16.0 (49)
อาสาสมัครของรัฐ (Village health volunteer)	5.0 (92)	5.3 (80)
หน่วยงานอื่น ๆ ของรัฐ (Other government source)	20.4 (69)	11.0 (41)
เอกชน (Private Outlets)		
ร้านขายยา (Drugstore)	20.3 (609)	21.0 (609)
คลินิกเอกชน (Private clinic)	40.2 (433)	34.9 (341)
โรงพยาบาลเอกชน (Private hospital)	57.2 (179)	50.0 (99)
สำนักงานมิชชัน (PDA office or volunteer)	23.8 (29)	42.7 (19)
หน่วยเคลื่อนที่ของเอกชน (Mobile unit)	25.2 (9)	26.3 (8)
หน่วยงานอื่น ๆ ของเอกชน (Other private)	37.7 (64)	10.7 (64)

ความแตกต่างในเรื่องเวลาการเดินทางไปรับบริการ ที่ได้จากการสำรวจใน พ.ศ. 2530 ระหว่างเขตชนบท เขตเมือง และกรุงเทพมหานคร ดังจะเห็นได้จากตารางที่ 6 สตรีในเขตชนบทใช้เวลาในการเดินทางไปรับบริการวางแผนครอบครัว ในระยะเวลาที่นานกว่าสตรีในเขตเมือง และกรุงเทพมหานคร กล่าวคือ สตรีในเขตชนบท ใช้เวลาเดินทางไปรับบริการจากแหล่งบริการต่าง ๆ ประมาณ 30-60 นาที ขณะที่สตรีในเขตเมืองและกรุงเทพมหานครใช้เวลาในการเดินทางประมาณ 20-30 นาที อย่างไรก็ตาม แม้ว่าการแพร่ขยายของแหล่งบริการในชนบท เช่น สถานีอนามัยประจำตำบลและโรงพยาบาลอำเภอ จะอยู่ไม่ไกลจากชุมชนในชนบทนัก แต่อาจเนื่องมาจากการที่ต้องเดินทางด้วยพาหนะสาธารณะ ทำให้สตรีเขตชนบท ใช้เวลาเดินทางไปรับบริการนานกว่าสตรีในเขตเมืองและกรุงเทพมหานคร

ตารางที่ 6 เวลา (เป็นนาที) ที่ผู้รับบริการใช้ในการเดินทางไปรับบริการจากแหล่งบริการต่าง ๆ จำแนกตามเขตที่อยู่อาศัย

Table 6 Average travel time in minutes to a specific source of contraception by rural-urban residence among current users

แหล่งบริการ Source	ชนบท Rural	เมือง Provincial	กรุงเทพฯ Bangkok	รวม Total
รัฐบาล (Government Outlets)				
สถานีอนามัยตำบล Tambon health center	17.0 (1,607)	14.6 (16)	-	16.9 (1,624)
ศูนย์สาธารณสุขอำเภอ District health center	33.1 (142)	13.2 (26)	13.6 (96)	24.1 (264)
โรงพยาบาลประจำอำเภอ District hospital	36.8 (1,372)	*	-	37.0 (1,379)
โรงพยาบาลประจำจังหวัด Provincial hospital	68.0 (487)	16.2 (136)	-	56.7 (623)
โรงพยาบาลประจำจังหวัดอื่น ๆ Other government hospital	110.2 (68)	*	30.0 (232)	48.6 (307)
ศูนย์อนามัยแม่และเด็ก MCH center	79.3 (93)	*	-	74.7 (101)
หน่วยเคลื่อนที่ของรัฐบาล Mobile unit	16.3 (49)	*	-	16.0 (49)
อาสาสมัครของรัฐ Village health volunteer	5.3 (80)	-	-	5.3 (80)
หน่วยงานอื่น ๆ ของรัฐ Other government source	11.0 (41)	-	-	11.0 (41)

แหล่งบริการ Source	ชนบท Rural	เมือง Provincial	กรุงเทพฯ Bangkok	รวม Total
เอกชน (Private Outlets)				
ร้านขายยา Drugstore	24.1 (377)	30.1 (75)	9.1 (158)	21.0 (609)
คลินิกเอกชน Private clinic	39.9 (256)	26.0 (44)	13.6 (11)	34.9 (341)
โรงพยาบาลเอกชน Private hospital	76.4 (47)	*	27.2 (47)	50.0 (99)
สำนักงานมีชัย PDA office or volunteer	45.0 (13)	*	-	42.7 (19)
หน่วยเคลื่อนที่ของเอกชน Mobile unit	*	-	-	*
หน่วยงานอื่น ๆ ของเอกชน Other private	10.4 (54)	*	-	10.7 (64)

* จำนวนตัวอย่างน้อยกว่า 10 ราย

ผลจากการสำรวจสภาวะการคุมกำเนิดระหว่าง พ.ศ. 2524-2530 เกี่ยวกับระยะเวลาในการเดินทางไปรับบริการคุมกำเนิด จำแนกตามวิธีคุมกำเนิดที่ใช้ในตารางที่ 7 จะเห็นว่า ในปี พ.ศ. 2530 ผู้รับบริการใช้เวลาในการเดินทางไปรับบริการลดลงประมาณ 15-20 นาที เมื่อเปรียบเทียบกับ พ.ศ. 2524 และใช้เวลาในการเดินทางไปรับบริการลดลงประมาณ 5-10 นาที เมื่อเปรียบเทียบกับ พ.ศ. 2527 ไม่ว่าจะเลือกใช้วิธีคุมกำเนิดใด ดังนั้น อาจกล่าวได้ว่า ผู้รับบริการคุมกำเนิดมีแนวโน้มที่จะใช้เวลาในการเดินทางไปรับบริการลดลง ทั้งนี้เพราะเส้นทางการคมนาคมสะดวกขึ้น ประกอบกับการกระจายแหล่งให้บริการเพิ่มมากขึ้น ทำให้สามารถเดินทางมารับบริการได้สะดวกและรวดเร็ว

ตารางที่ 7 เวลา (เป็นนาที) ในการเดินทางไปรับบริการของผู้รับบริการจำแนกตามวิธีคุมกำเนิดที่ใช้เปรียบเทียบระหว่าง CPS2 (พ.ศ. 2524) CPS3 (พ.ศ. 2527) และ CUPS (พ.ศ. 2530)

Table 7 Average travel time in minutes by method among current users based on CPS2 (1981) CPS3 and CUPS (1987)

วิธีคุมกำเนิด Method	CPS2 (2524)	CPS3 (2527)	CUPS (2530)
ยาเม็ด Pill	21.1 (1,339)	18.8 (1,298)	16.8 (1,233)
ถุงยาง Condom	16.6 (130)	20.4 (104)	13.7 (99)
ยาฉีด Injectable	29.0 (471)	25.1 (498)	20.8 (672)
ห่วงอนามัย IUD	67.7 (278)	52.6 (344)	35.9 (384)
ยาหลอดฝัง Norplant	- -	56.6 (10)	
หมั้นหญิง Ligation	62.5 (1,239)	56.1 (1,637)	46.9 (1,628)
หมั้นชาย Vasectomy	75.1 (278)	55.4 (300)	46.2 (194)

การเดินทางไปรับบริการวางแผนครอบครัววิธีต่าง ๆ ในเขตชนบทเขต.เมืองและเขตกรุงเทพมหานคร จากการสำรวจใน พ.ศ. 2530 ดังตารางที่ 8 ปรากฏว่า สตรีในเขตชนบทที่ไปรับบริการทำหมั้นหญิงใช้เวลาในการเดินทางไปรับบริการประมาณ 50 นาที ขณะที่สตรีในเขตเมืองและเขตกรุงเทพมหานครใช้เวลาในการเดินทางไปรับบริการประมาณ 20 นาที และ 30 นาทีตามลำดับ การที่สตรีในเขตชนบทใช้เวลาในการเดินทางมากกว่า อาจเนื่องมาจากสตรีในเขตชนบทส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในหมู่บ้าน การเดินทางมารับบริการทำหมั้นหญิงที่โรงพยาบาลประจำอำเภอ อาจจะไม่สะดวกนัก เพราะต้องอาศัยรถประจำทางเข้าอำเภอและส่วนใหญ่มักจะเสียเวลารอรถอยู่เสมอ ๆ

ตารางที่ 8 เวลา (เป็นนาที) ในการเดินทางไปรับบริการของผู้รับบริการจำแนกตามวิธีคุมกำเนิดที่ใช้และเขตที่อยู่อาศัย

Table 8 Average travel time in minutes by method by rural-urban residence

วิธีคุมกำเนิด Method	เขตที่อยู่อาศัย Rural-Urban Residence			รวม Total
	ชนบท Rural	เมือง Provincial Urban	กรุงเทพฯ Bangkok	
ยาเม็ด Pill	16.7 (1,044)	25.3 (54)	13.8 (135)	16.8 (1,233)
ถุงยาง Condom	16.2 (71)	*	7.7 (19)	13.7 (99)
ยาฉีด Injectable	21.9 (588)	8.8 (30)	14.7 (54)	20.8 (672)
ห่วงอนามัย IUD	37.3 (347)	20.8 (14)	23.6 (23)	35.9 (384)
ยาหลอดฝัง Norplant	-	56.6 (10)	-	56.6 (10)
หมันหญิง Ligation	51.6 (1,331)	20.7 (120)	29.2 (176)	46.9 (1,628)
หมันชาย Vasectomy	49.5 (194)	*	32.7 (34)	46.2 (194)

* จำนวนตัวอย่างน้อยกว่า 10 ราย

ข้อมูลจากตารางที่ 9 แสดงให้เห็นถึงเวลาที่ผู้รับบริการเดินทางไปรับบริการคุมกำเนิดจากแหล่งบริการต่าง ๆ จะเห็นได้ว่า ในกลุ่มผู้รับบริการคุมกำเนิดด้วยยาเม็ดใช้เวลาเดินทางไปรับยาเม็ด ที่สถานอนามัยตำบลและร้านขายยา ใช้เวลาที่ไม่แตกต่างกันมากนัก ประมาณ 16 นาที ในกลุ่มผู้ที่คุมกำเนิด ด้วยหมันหญิงและหมันชาย ส่วนใหญ่เดินทางไปรับบริการจากโรงพยาบาลประจำอำเภอ ซึ่งใช้เวลาในการเดินทางไปรับบริการประมาณ 36 นาที และ 45 นาทีตามลำดับ

ตารางที่ 9 เวลา (เป็นนาที) ที่ผู้รับบริการใช้ในการเดินทางไปรับบริการจากแหล่งบริการ
ต่าง ๆ จำแนกตามวิธีคุมกำเนิด

Table 9 Average travel time in minutes to a specific source of contraception
by method

แหล่งบริการ Source	ยาเม็ด Pill	ถุงยาง Condom	ยาฉีด Injectable	ห่วงอนามัย IUD	ยาหลอดฝัง Norplant	หมั้นหญิง Ligation	หมั้นชาย Vesectomy
รัฐบาล (Government Outlets)							
สถานีอนามัยตำบล Tambon health center	16.1 (611)	11.1 (23)	16.7 (345)	22.9 (105)	-	-	17.8 (20)
ศูนย์สาธารณสุขอำเภอ District health center	14.6 (65)	*	18.0 (54)	28.2 (21)	-	43.3 (25)	23.8 (12)
โรงพยาบาลประจำอำเภอ District hospital	16.5 (82)	13.8 (12)	24.0 (95)	40.3 (169)	*	36.0 (735)	45.4 (79)
โรงพยาบาลประจำจังหวัด Provincial hospital	*	*	32.2 (21)	51.4 (33)	*	57.8 (474)	75.5 (24)
โรงพยาบาลประจำจังหวัดอื่น ๆ Other government hospital	44.7 (15)	*	23.3 (15)	29.6 (16)	*	49.0 (194)	79.7 (27)
ศูนย์อนามัยแม่และเด็ก MCH center	*	-	*	67.6 (15)	*	85.8 (60)	*
หน่วยเคลื่อนที่ของรัฐบาล Mobile unit	*	-	*	12.3 (12)	-	*	15.0 (24)
อาสาสมัครของรัฐ Village health volunteer	4.9 (58)	-	*	-	-	--	-
หน่วยงานอื่น ๆ ของรัฐ Other government source	12.6 (15)	*	8.6 (10)	-	-	*	*
เอกชน (Private Outlets)							
ร้านขายยา Drugstore	17.8 (278)	16.4 (48)	*	-	-	-	-
คลินิกเอกชน Private clinic	35.8 (46)	*	28.6 (106)	55.1 (10)	-	43.0 (66)	56.3 (24)
โรงพยาบาลเอกชน Private hospital	*	*	*	*	-	51.4 (67)	*
สำนักงานมีชัย PDA office or volunteer	*	-	*	-	-	*	*
หน่วยเคลื่อนที่ของเอกชน Mobile unit	-	-	*	-	-	-	*
หน่วยงานอื่น ๆ ของเอกชน Other private	8.8 (39)	-	*	-	-	-	-

* จำนวนตัวอย่างน้อยกว่า 10 ราย

ในตารางที่ 10 เป็นตารางที่แสดงให้เห็นถึงรายละเอียดในเรื่องระยะเวลาของการเดินทางไปรับบริการได้อย่างชัดเจนทั้งในเรื่องวิธีคุมกำเนิดวิธีใด จากแหล่งบริการใด และในเขตชนบท เขตเมือง และเขตกรุงเทพมหานคร อาจจะชี้ให้เห็นว่าในเขตชนบท ผู้รับบริการจะเดินทางไปรับบริการยาคุม และยาฉีดจากสถานอนามัยตำบล ซึ่งก็จะใช้เวลาไม่มากนัก ประมาณ 16 นาที และถ้าไปรับบริการคุมกำเนิดด้วย หมันหญิงและใส่ห่วง อาจจะต้องเดินทางลำบากขึ้น คือ ต้องไปรับบริการคุมกำเนิดที่โรงพยาบาลประจำอำเภอ ซึ่งต้องอาศัยพาหนะสาธารณะในการเดินทาง อาจต้องใช้เวลาในการเดินทางไปรับบริการนานขึ้น โดยเฉลี่ยใช้เวลาประมาณ 30-40 นาที

ตารางที่ 10 เวลา (เป็นนาที) ในการเดินทางไปรับบริการของผู้รับบริการ จำแนกตามแหล่งบริการวิธีคุมกำเนิด และ เขตที่อยู่อาศัย

Table 10 Average travel time in minutes to a specific source of contraception by Rural-Urban Residence

แหล่งบริการและเขตที่อยู่อาศัย Source & Residence	ยาเม็ด Pill	ถุงยาง Condom	ยาฉีด Injectable	ห่วงอนามัย IUD	ยาหลอดฝัง Norplant	หมันหญิง Ligation	หมันชาย Vesectomy
สถานอนามัยตำบล Tambon health center							
ชนบท Rural	16.2 (606)	-	16.7 (343)	23.0 (104)	-	-	17.8 (20)
เมือง Provincial Urban	*	11.1 (23)	*	*	-	-	-
กรุงเทพมหานคร Bangkok	-	-	-	-	-	-	-
ศูนย์สาธารณสุขอำเภอ District health center							
ชนบท Rural	17.1 (28)	*	27.2 (26)	36.8 (12)	-	45.3 (23)	*
เมือง Provincial Urban	*	-	*	*	-	-	*
กรุงเทพมหานคร Bangkok	12.1 (30)	*	9.7 (25)	*	-	*	*
โรงพยาบาลประจำอำเภอ District hospital							
ชนบท Rural	16.5 (82)	13.8 (12)	24.0 (93)	40.0 (168)	*	35.9 (732)	45.4 (79)
เมือง Provincial Urban	-	-	*	*	-	*	-
กรุงเทพมหานคร Bangkok	-	-	-	-	-	-	-
โรงพยาบาลประจำจังหวัด Provincial hospital							
ชนบท Rural	*	*	42.5 (15)	66.0 (24)	*	68.0 (379)	77.4 (22)
เมือง Provincial Urban	*	-	*	*	-	17.1 (95)	*
กรุงเทพมหานคร Bangkok	-	-	-	-	-	-	-
โรงพยาบาลประจำจังหวัดอื่น ๆ Other government hospital							
ชนบท Rural	-	-	-	*	*	100.7 (48)	*
เมือง Provincial Urban	-	-	-	-	-	*	*
กรุงเทพมหานคร Bangkok	44.7 (15)	*	23.3 (15)	28.9 (14)	-	30.2 (140)	30.4 (18)

ตารางที่ 12 แสดงค่าใช้จ่าย (บาท) ของผู้รับบริการในการใช้บริการจากแหล่งบริการต่าง ๆ
จำแนกตามวิธีคุมกำเนิดที่ใช้และเขตที่อยู่อาศัย (เฉพาะผู้ที่เสียค่าบริการ)

Table 12 Average cost (Baht) of contraceptive method service among current
users who paid by method by rural-urban residence

แหล่งบริการและเขตที่อยู่อาศัย Source & Residence	ยาเม็ด Pill	ถุงยาง Condom	ยาฉีด Injectable	ห่วงอนามัย IUD	ยาหลอดฝัง Norplant	หมั้นหญิง Ligation	หมั้นชาย Vesectomy
สถานีอนามัยตำบล Tambon health center							
ชนบท Rural	4.8 (192)	-	20.9 (274)	-	-	-	-
เมือง Provincial Urban	*	*	-	17.0 (14)	-	-	-
กรุงเทพมหานคร Bangkok	-	-	-	-	-	-	-
ศูนย์สาธารณสุขอำเภอ District hospital							
ชนบท Rural	4.5 (11)	-	20.9 (22)	*	-	*	*
เมือง Provincial Urban	*	*	*	-	-	-	-
กรุงเทพมหานคร Bangkok	10.6 (14)	-	13.1 (18)	*	-	*	*
โรงพยาบาลประจำอำเภอ District health center							
ชนบท Rural	9.3 (22)	*	19.6 (72)	24.3 (32)	-	262.0 (110)	*
เมือง Provincial Urban	-	-	*	-	-	-	-
กรุงเทพมหานคร Bangkok	-	-	-	-	-	-	-
โรงพยาบาลประจำจังหวัด Provincial hospital							
ชนบท Rural	*	*	29.9 (11)	*	*	330.3 (143)	*
เมือง Provincial Urban	*	-	*	*	-	431.0 (27)	-
กรุงเทพมหานคร Bangkok	-	-	-	-	-	-	-
โรงพยาบาลประจำจังหวัดอื่น ๆ Other government hospital							
ชนบท Rural	-	-	-	-	-	454.8 (11)	*
เมือง Provincial Urban	-	-	-	-	-	*	-
กรุงเทพมหานคร Bangkok	*	*	18.8 (13)	*	-	378.3 (44)	*
ศูนย์อนามัยแม่และเด็ก MCH center							
ชนบท Rural	-	-	*	*	-	281.9 (31)	-
เมือง Provincial Urban	*	-	*	-	-	*	-
กรุงเทพมหานคร Bangkok	-	-	-	-	-	-	-
หน่วยงานอื่น ๆ ของรัฐ Other government source							
ชนบท Rural	6.0 (14)	*	53.2 (10)	-	-	-	*
เมือง Provincial Urban	-	-	-	-	-	-	-
กรุงเทพมหานคร Bangkok	-	-	-	-	-	-	-
ร้านขายยา Dungstore							
ชนบท Rural	14.4 (177)	2.8 (16)	*	-	-	-	-
เมือง Provincial Urban	19.0 (23)	*	-	-	-	-	-
กรุงเทพมหานคร Bangkok	22.0 (82)	4.5 (11)	-	-	-	-	-

แหล่งบริการและเขตที่อยู่อาศัย Source & Residence	ยาเม็ด Pill	ถุงยาง Condom	ยาฉีด Injectable	ห่วงอนามัย IUD	ยาหลอดฝัง Norplant	หมันหญิง Ligation	หมันชาย Vesectomy
คลินิกเอกชน Private clinic							
ชนบท Rural	18.9 (31)	-	50.8 (80)	*	-	530.8 (21)	324.8 (19)
เมือง Provincial Urban	*	-	73.3 (15)	-	-	*	*
กรุงเทพมหานคร Bangkok	*	-	86.8 (11)	*	-	*	*
โรงพยาบาลเอกชน Private hospital							
ชนบท Rural	*	*	*	*	-	1199.0 (15)	*
เมือง Provincial Urban	*	-	-	*	-	*	-
กรุงเทพมหานคร Bangkok	*	*	*	-	-	2810.3 (12)	*
หน่วยงานอื่น ๆ ของเอกชน Other private							
ชนบท Rural	8.1 (32)	*	-	-	-	-	-
เมือง Provincial Urban	*	-	-	-	-	-	-
กรุงเทพมหานคร Bangkok	*	-	-	-	-	-	-

* จำนวนตัวอย่างน้อยกว่า 10 ราย

ค่าใช้จ่ายที่แสดงในตารางที่ 13 เป็นการคำนวณค่าใช้จ่ายเฉลี่ย ครอบครัวทั้งผู้ที่เสียค่าบริการและผู้ที่ไม่เสียค่าบริการ ทั้งนี้เพื่อชี้ให้เห็นถึงค่าเฉลี่ยรวมของผู้ที่มารับบริการทั้งหมด จากแหล่งบริการต่าง ๆ จำแนกตามวิธีคุมกำเนิดและเขตที่อยู่อาศัย ปรากฏว่า ค่าใช้จ่ายเฉลี่ยลดลงกว่าตารางที่ 12 มาก กล่าวคือ ผู้รับบริการในเขตชนบทที่คุมกำเนิดด้วยยาเม็ด และรับบริการจากสถานอนามัยตำบล จำนวน 606 คน เสียค่าใช้จ่ายโดยเฉลี่ย ประมาณ 1.50 บาทต่อแผง และถ้าคุมกำเนิดด้วยยาฉีดและรับบริการจากสถานอนามัยตำบลเช่นกัน เสียค่าใช้จ่ายโดยเฉลี่ย ประมาณ 17 บาทต่อเข็ม และสตรีที่คุมกำเนิดด้วยหมันหญิง โดยรับบริการจากโรงพยาบาลประจำอำเภอ จำนวน 638 คน เสียค่าใช้จ่ายโดยเฉลี่ยในการรับบริการ ประมาณ 45 บาท ในขณะที่ถ้าคำนวณค่าใช้จ่ายเฉพาะผู้ที่เสียค่าใช้จ่ายเท่านั้น ดังในตารางที่ 12 จะเห็นได้ว่า สตรีในเขตชนบทที่คุมกำเนิดด้วยหมันหญิง จำนวน 110 คน เสียค่าใช้จ่ายโดยเฉลี่ยในการรับบริการ ประมาณ 262 บาท ดังนั้น อาจจะชี้ให้เห็นว่า การที่ค่าใช้จ่ายในการรับบริการโดยเฉลี่ยเมื่อคำนวณจาก ผู้มารับบริการทั้งหมดลดลงมาก แสดงว่า ผู้ที่รับบริการคุมกำเนิดด้วยวิธีต่าง ๆ ในแหล่งบริการนั้น ๆ ส่วนใหญ่ได้รับบริการโดยไม่เสียค่าใช้จ่ายนั่นเอง

ตารางที่ 13 แสดงค่าใช้จ่าย (บาท) ของผู้รับบริการในการใช้บริการจากแหล่งบริการต่าง ๆ
จำแนกตามวิธีคุมกำเนิดที่ใช้ และเขตที่อยู่อาศัย (รวมทั้งผู้ที่เสียค่าบริการและไม่
เสียค่าบริการ)

Table 13 Average cost (Baht) of contraceptive method service from various
sources by method by rural- urban residence

แหล่งบริการและเขตที่อยู่อาศัย Source & Residence	ยาเม็ด Pill	ถุงยาง Gondom	ยาฉีด Injectable	ห่วงอนามัย IUD	ยาหลอดฝัง Norplant	หมั้นหญิง Ligation	หมั้นชาย Vesectomy
สถานีอนามัยตำบล Tambon health center							
ชนบท Rural	1.5 (606)	0.5 (24)	16.6 (343)	2.4 (104)	-	-	0.0 (20)
เมือง Provincial Urban	*	-	*	*	-	-	-
กรุงเทพมหานคร Bangkok	-	-	-	-	-	-	-
ศูนย์สาธารณสุขอำเภอ District health center							
ชนบท Rural	1.9 (26)	*	17.5 (26)	9.0 (12)	-	23.5 (21)	*
เมือง Provincial Urban	*	-	*	*	-	-	*
กรุงเทพมหานคร Bangkok	4.8 (31)	-	9.0 (26)	*	-	*	*
โรงพยาบาลประจำอำเภอ District hospital							
ชนบท Rural	2.5 (82)	0.3 (12)	15.3 (92)	4.6 (166)	*	45.2 (638)	10.7 (78)
เมือง Provincial Urban	-	-	*	*	-	*	-
กรุงเทพมหานคร Bangkok	-	-	-	-	-	-	-
โรงพยาบาลประจำจังหวัด Provincial hospital							
ชนบท Rural	*	*	20.3 (15)	9.8 (24)	*	171.2 (275)	60.1 (24)
เมือง Provincial Urban	*	-	*	*	-	162.8 (71)	*
กรุงเทพมหานคร Bangkok	-	-	-	-	-	-	-
โรงพยาบาลประจำจังหวัดอื่น ๆ Other government hospital							
ชนบท Rural	*	-	-	*	*	130.0 (37)	*
เมือง Provincial Urban	-	-	-	-	-	*	*
กรุงเทพมหานคร Bangkok	7.7 (15)	*	16.2 (13)	17.7 (13)	-	172.0 (98)	88.9 (18)
ศูนย์อนามัยแม่และเด็ก MCH center							
ชนบท Rural	*	-	*	13.4 (15)	*	181.2 (48)	*
เมือง Provincial Urban	*	-	*	*	-	*	*
กรุงเทพมหานคร Bangkok	-	-	-	-	-	-	-
หน่วยงานอื่น ๆ ของรัฐ Other government source							
ชนบท Rural	5.4 (15)	*	53.2 (10)	-	-	-	*
เมือง Provincial Urban	-	-	-	-	-	-	-
กรุงเทพมหานคร Bangkok	-	-	-	-	-	-	-
ร้านขายยา Dungstore							
ชนบท Rural	14.4 (178)	2.8 (16)	*	-	-	-	-
เมือง Provincial Urban	18.8 (24)	*	-	-	-	-	-
กรุงเทพมหานคร Bangkok	22.0 (82)	4.5 (11)	-	-	-	-	-

แหล่งบริการและเขตที่อยู่อาศัย Source & Residence	ยาเม็ด Pill	ถุงยาง Condom	ยาฉีด Injectable	ห่วงอนามัย IUD	ยาหลอดฝัง Norplant	หมั้นหุ้ง Ligation	หมั้นชาย Vesectomy
คลินิกเอกชน Private clinic							
ชนบท Rural	18.5 (32)	-	50.8 (79)	*	-	395.5 (31)	290.5 (21)
เมือง Provincial Urban	*	-	73.3 (15)	-	-	*	*
กรุงเทพมหานคร Bangkok	*	-	86.8 (11)	*	-	*	*
โรงพยาบาลเอกชน Private hospital							
ชนบท Rural	*	*	*	*	-	1067.9 (17)	*
เมือง Provincial Urban	*	-	-	*	-	*	-
กรุงเทพมหานคร Bangkok	*	*	*	-	-	2408.9 (14)	*
หน่วยงานอื่น ๆ ของเอกชน Other private							
ชนบท Rural	7.8 (33)	-	*	-	-	-	-
เมือง Provincial Urban	*	-	-	-	-	-	-
กรุงเทพมหานคร Bangkok	*	-	*	-	-	-	-

อัตราส่วนผู้ที่รับบริการโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย

ในตารางที่ 14 จะเสนอให้เห็นถึง อัตราส่วนร้อยละของผู้รับบริการ ที่ไม่เสียค่าใช้จ่ายในการรับบริการคุมกำเนิด ซึ่งจำแนกตามวิธีคุมกำเนิดและเขตที่อยู่อาศัย โดยเปรียบเทียบระหว่างการสำรวจ ใน พ.ศ. 2527 และการสำรวจใน พ.ศ. 2530 ปรากฏว่า อัตราส่วนของผู้รับบริการโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย ในการรับบริการมีสัดส่วนสูงขึ้นใน พ.ศ. 2530 เมื่อเปรียบเทียบกับ พ.ศ. 2527 ไม่ว่าผู้รับบริการนั้นจะใช้วิธีคุมกำเนิดวิธีใด โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ผู้รับบริการที่คุมกำเนิดด้วยห่วงอนามัย ทั้งจากแหล่งบริการของรัฐ และแหล่งบริการของเอกชน มีอัตราส่วนของผู้รับบริการโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย เพิ่มขึ้นจาก พ.ศ. 2527 ประมาณร้อยละ 20-30 ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากนโยบายการรณรงค์ เพิ่มจำนวนผู้รับบริการใส่ห่วงอนามัยของกระทรวงสาธารณสุขทำให้อัตราส่วนดังกล่าวมีสัดส่วนสูงขึ้นมาก

ตารางที่ 14 แสดงอัตราส่วนร้อยละของผู้รับบริการ ที่ไม่เสียค่าใช้จ่ายในการรับบริการคุมกำเนิด
จำแนกตามวิธีคุมกำเนิดและแหล่งบริการ โดยเปรียบเทียบระหว่าง CPS3
(2527) และ CUPS (2530)

Table 14 Percentage receiving free service among contraceptive users
classified by method by government- private source based on CPS3
(1984) and CUPS (1987)

วิธีคุมกำเนิด Method	ภาครัฐบาล Government Outlets		ภาคเอกชน Private Outlets	
	CPS3	CUPS	CPS3	CUPS
	(2527)	(2530)	(2527)	(2530)
ยาเม็ด Pill	60.5 (944)	65.3 (848)	2.3 (359)	2.4 (392)
ถุงยาง Condom	61.7 (42)	63.9 (44)	4.1 (49)	2.9 (34)
ยาฉีด Injectable	10.2 (340)	21.2 (537)	0.0 (156)	2.2 (135)
ห่วงอนามัย IUD	58.6 (273)	80.8 (358)	0.5 (72)	36.3 (27)
ยาหลอดฝัง Norplant	-	92.4 (10)	-	-
หมันหญิง Ligation	54.5 (735)	57.8 (1,336)	39.2 (471)	26.8 (273)
หมันชาย Vasectomy	80.3 (187)	84.4 (179)	33.5 (109)	57.1 (70)

เมื่อเปรียบเทียบอัตราส่วนของผู้มารับบริการคุมกำเนิด โดยไม่เสียค่าใช้จ่ายในการ
รับบริการจากแหล่งบริการต่าง ๆ ระหว่าง พ.ศ. 2527 และ พ.ศ. 2530 ดังในตารางที่ 15
ปรากฏว่า ในเกือบทุก แหล่งบริการของรัฐบาล อัตราส่วนของผู้รับบริการโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย
ใน พ.ศ. 2530 มีสัดส่วนสูงกว่า ใน พ.ศ. 2527 ประมาณร้อยละ 5-10 ส่วนในแหล่งบริการของ
เอกชน โดยเฉพาะโรงพยาบาลเอกชนมีอัตราส่วนผู้รับบริการโดยไม่เสียค่าใช้จ่ายลดลงไป
เมื่อเปรียบเทียบกับ พ.ศ. 2527

ตารางที่ 15 อัตราส่วนร้อยละของผู้รับบริการ ที่ไม่เสียค่าใช้จ่ายในการรับบริการคุมกำเนิด
จำแนกตามแหล่งบริการ เปรียบเทียบระหว่าง CPS3 (พ.ศ. 2527) และ CUPS
(พ.ศ. 2530)

Table 15 Percentage receiving free service among contraceptive users
classified by a specific source of contraception based on CPS3 (1984)
and CUPS (1987)

แหล่งบริการ Source	CPS3 (2527)	CUPS (2530)
รัฐบาล (Government Outlets)		
สถานีอนามัยตำบล Tambon health center	53.2 (1,443)	55.9 (1,555)
ศูนย์สาธารณสุขอำเภอ District health center	32.4 (254)	53.9 (251)
โรงพยาบาลประจำอำเภอ District hospital	64.2 (1,083)	69.7 (1,276)
โรงพยาบาลประจำจังหวัด Provincial hospital	40.1 (217)	44.6 (552)
โรงพยาบาลประจำจังหวัดอื่น ๆ Other government hospital	46.3 (131)	46.7 (279)
ศูนย์อนามัยแม่และเด็ก MCH center	32.3 (141)	39.1 (93)
หน่วยเคลื่อนที่ของรัฐบาล Mobile unit	84.0 (53)	89.5 (50)
อาสาสมัครของรัฐ Village health volunteer	46.1 (92)	34.4 (75)
หน่วยงานอื่น ๆ ของรัฐ Other government source	42.7 (29)	8.4 (39)
เอกชน (Private Outlets)		
ร้านขายยา Drugstore	0.7 (575)	0.3 (544)
คลินิกเอกชน Private clinic	7.3 (410)	5.5 (313)
โรงพยาบาลเอกชน Private hospital	29.4 (119)	8.6 (89)

แหล่งบริการ Source	CPS3 (2527)		CUPS (2530)	
สำนักงานมิชชั่น PDA Office of volunteer	16.3	(29)	76.7	(25)
หน่วยเคลื่อนที่ของเอกชน Mobile unit	52.6	(11)	58.9	(7)
หน่วยงานอื่น ๆ ของเอกชน Other private	21.6	(63)	8.7	(64)

อัตราส่วนร้อยละของผู้รับบริการโดยไม่เสียค่าใช้จ่ายจากแหล่งบริการต่าง ๆ ในตารางที่ 16 จะแสดงรายละเอียด จำแนกตามวิธีคุมกำเนิดและเขตที่อยู่อาศัย ปรากฏว่า ผู้ที่รับบริการจากแหล่งบริการของรัฐ ส่วนใหญ่มักได้รับบริการโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย กล่าวคือ สตรีเขตชนบทที่คุมกำเนิดด้วยยาคุมและรับบริการจากสถานอนามัยตำบล มีผู้ได้รับบริการโดยไม่เสียค่าใช้จ่ายคิดเป็นร้อยละ 68 และสตรีเขตชนบทที่คุมกำเนิดด้วยหมันหญิง และรับบริการจากโรงพยาบาลประจำอำเภอ มีผู้ได้รับบริการโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย คิดเป็นร้อยละ 73

อย่างไรก็ตามจะเห็นได้ว่า อัตราส่วนของผู้รับบริการโดยไม่เสียค่าใช้จ่ายในการรับบริการ อาจจะช่วยให้เห็นความแตกต่างของค่าใช้จ่ายในการรับบริการในตารางที่ 12 และตารางที่ 13 นั่นคือ ถ้าค่าใช้จ่ายในการรับบริการในตารางที่ 13 ลดลงมากเมื่อเปรียบเทียบกับตารางที่ 12 แสดงว่าอัตราส่วนของผู้รับบริการโดยไม่เสียค่าใช้จ่ายในตารางที่ 16 มีสัดส่วนสูงในทางตรงข้าม ถ้าค่าใช้จ่ายโดยเฉลี่ยในการรับบริการคุมกำเนิดในตารางที่ 12 และตารางที่ 13 ไม่แตกต่างกันหรือแตกต่างกันไม่มากนัก แสดงว่าอัตราส่วนของผู้รับบริการโดยไม่เสียค่าใช้จ่ายในตารางที่ 16 มีสัดส่วนน้อย

ตารางที่ 16 อัตราส่วนร้อยละของผู้รับบริการโดยไม่เสียค่าบริการ ในการใช้บริการจากแหล่ง
บริการต่าง ๆ จำแนกตามวิธีคุมกำเนิดที่ใช้และเขตที่อยู่อาศัย

Table 16 Percentage receiving free service among contraceptive users
classified by method by rural-urban residence

แหล่งบริการและเขตที่อยู่อาศัย Source & Residence	ยาเม็ด Pill	ถุงยาง Condom	ยาฉีด Injectable	ห่วงอนามัย IUD	ยาหลอดฝัง Norplant	หมันหญิง Ligation	หมันชาย Vesectomy
สถานีอนามัยตำบล Tambon health center							
ชนบท Rural	68.4 (607)	66.9 (24)	20.2 (343)	86.1 (104)	-	-	100.0 (20)
เมือง Provincial Urban	*	-	*	*	-	-	-
กรุงเทพมหานคร Bangkok	-	-	-	-	-	-	-
ศูนย์สาธารณสุขอำเภอ District health center							
ชนบท Rural	58.6 (28)	*	16.2 (26)	69.0 (12)	-	71.8 (22)	*
เมือง Provincial Urban	*	-	*	*	-	-	*
กรุงเทพมหานคร Bangkok	54.8 (31)	*	47.1 (26)	*	-	*	*
โรงพยาบาลประจำอำเภอ District hospital							
ชนบท Rural	72.8 (82)	73.6 (12)	21.5 (93)	80.0 (168)	*	72.9 (724)	89.9 (80)
เมือง Provincial Urban	-	-	*	*	-	*	-
กรุงเทพมหานคร Bangkok	-	-	-	-	-	-	-
โรงพยาบาลประจำจังหวัด Provincial hospital							
ชนบท Rural	*	*	30.0 (15)	72.3 (9)	*	35.2 (376)	61.0 (24)
เมือง Provincial Urban	*	-	*	56.7 (24)	-	48.2 (92)	*
กรุงเทพมหานคร Bangkok	-	-	-	-	-	-	-
โรงพยาบาลประจำจังหวัดอื่น ๆ Other government hospital							
ชนบท Rural	-	-	-	*	*	53.1 (50)	*
เมือง Provincial Urban	*	-	-	-	-	*	*
กรุงเทพมหานคร Bangkok	40.0 (15)	*	13.3 (15)	71.4 (14)	-	39.4 (135)	77.8 (18)
ศูนย์อนามัยแม่และเด็ก MCH center							
ชนบท Rural	*	-	*	62.4 (15)	*	29.8 (58)	*
เมือง Provincial Urban	*	-	*	*	-	*	*
กรุงเทพมหานคร Bangkok	-	-	-	-	-	-	-
หน่วยเคลื่อนที่ของรัฐ Mobile unit							
ชนบท Rural	*	-	*	100.0 (13)	-	*	96.6 (24)
เมือง Provincial Urban	-	-	-	-	-	-	-
กรุงเทพมหานคร Bangkok	-	-	-	-	-	-	-
อาสาสมัครของรัฐ Village health volunteer							
ชนบท Rural	39.6 (58)	-	*	-	-	-	-
เมือง Provincial Urban	-	-	-	-	-	-	-
กรุงเทพมหานคร Bangkok	-	-	-	-	-	-	-

แหล่งบริการและเขตที่อยู่อาศัย Source & Residence	ยาเม็ด Pill	ถุงยาง Condom	ยาฉีด Injectable	ห่วงอนามัย IUD	ยาหลอดฝัง Norplant	หมั้นหญิง Ligation	หมั้นชาย Vesectomy
ร้านขายยา Drugstore							
ชนบท Rural	0.4 (178)	0.0 (16)	*	-	-	-	-
เมือง Provincial Urban	1.3 (23)	*	-	-	-	-	-
กรุงเทพมหานคร Bangkok	0.0 (82)	0.0 (11)	-	-	-	-	-
คลินิกเอกชน Private clinic							
ชนบท Rural	1.9 (32)	-	0.0 (80)	*	-	19.6 (52)	10.6 (21)
เมือง Provincial Urban	*	-	0.0 (15)	-	-	18.9 (11)	*
กรุงเทพมหานคร Bangkok	*	-	0.0 (11)	*	-	*	*
โรงพยาบาลเอกชน Private hospital							
ชนบท Rural	*	*	*	*	-	5.4 (34)	*
เมือง Provincial Urban	*	-	-	*	-	*	*
กรุงเทพมหานคร Bangkok	*	*	*	*	-	5.9 (34)	*
สำนักงานมีชัย PDA office of volunteer							
ชนบท Rural	*	-	*	-	-	*	-
เมือง Provincial Urban	-	-	-	-	-	-	-
กรุงเทพมหานคร Bangkok	-	-	-	-	-	*	100.0 (15)
หน่วยงานอื่น ๆ ของเอกชน Other private							
ชนบท Rural	3.4 (33)	-	*	-	-	-	-
เมือง Provincial Urban	*	-	-	-	-	-	-
กรุงเทพมหานคร Bangkok	*	-	*	-	-	-	-

* จำนวนตัวอย่างน้อยกว่า 10 ราย

ความไม่สะดวกในการเดินทางไปรับบริการ

ความสะดวกสบายในการเดินทางไปรับบริการจากแหล่งบริการต่าง ๆ ของผู้รับบริการเป็นตัวชี้วัดหนึ่งที่แสดงให้เห็นถึงการกระจาย และการเข้าถึงบริการวางแผนครอบครัวของประชากรเป็นอย่างไร กล่าวคือ ถ้าผู้รับบริการมีความสะดวกสบายในการเดินทางไปรับบริการแนวโน้มที่จะไปรับบริการก็จะมีมาก ในทางตรงข้ามถ้าผู้รับบริการไม่ได้รับความสะดวกในการเดินทางไปรับบริการ ก็มีแนวโน้มที่จะไปรับบริการน้อย จากตารางที่ 17 แสดงอัตราส่วนของผู้ที่รายงานความไม่สะดวกในการเดินทางจากแหล่งบริการต่าง ๆ จำแนกตามวิธีคุมกำเนิดและเขตที่อยู่อาศัย จะเห็นว่าผู้รับบริการในเขตชนบทที่ไปรับบริการทำหมั้นหญิงจากโรงพยาบาลประจำอำเภอ จำนวน 732 ราย มีผู้รายงานความไม่สะดวกในการเดินทางไปรับบริการเพียงร้อยละ 2 และผู้รับบริการในเขตชนบทที่ไปรับยาคุมจากสถานอนามัยตำบล จำนวน 609 ราย มีผู้รายงานความไม่สะดวกในการเดินทางเพียงร้อยละ 2 เช่นกัน นอกจากนี้จะเห็นได้ว่า ผู้รับบริการส่วนใหญ่มีความสะดวกในการเดินทางไปรับ

บริการ นั่นคือ ผู้รับบริการส่วนใหญ่รายงานความไม่สะดวกในการรับบริการ คิดเป็นร้อยละ 0.0 ดังนั้นการที่ผู้รับบริการมีความสะดวกในการเดินทางไปรับบริการ อาจกล่าวได้ว่าการกระจายและการเข้าถึงแหล่งบริการวางแผนครอบคลุมครัวเรือนของประชากรมีความสอดคล้องกัน

ตารางที่ 17 อัตราส่วนร้อยละ ของผู้รับบริการที่รายงานความไม่สะดวกในการเดินทางไปรับบริการ จำแนกตามแหล่งบริการ วิธีคุมกำเนิดและเขตที่อยู่อาศัย

Table 17 Percentage of dissatisfaction with service reported by users classified by method by rural-urban residence

แหล่งบริการและเขตที่อยู่อาศัย Source & Residence	ยาเม็ด Pill	ถุงยาง Condom	ยาฉีด Injectable	ห่วงอนามัย IUD	ยาหลอดฝัง Norplant	หมั้นหญิง Ligation	หมั้นชาย Vesectomy
สถานีอนามัยตำบล Tambon health center							
ชนบท Rural	1.9(605)	0.0 (24)	1.9(343)	4.1(104)	-	-	0.0 (20)
เมือง Provincial Urban	*	-	*	*	-	-	-
กรุงเทพมหานคร Bangkok	-	-	-	-	-	-	-
ศูนย์สาธารณสุขอำเภอ District health center							
ชนบท Rural	2.8 (28)	*	0.0 (26)	0.0 (12)	-	0.0 (23)	*
เมือง Provincial Urban	*	-	*	*	-	-	*
กรุงเทพมหานคร Bangkok	3.3 (30)	*	7.7 (26)	*	-	*	*
โรงพยาบาลประจำอำเภอ District hospital							
ชนบท Rural	0.0 (81)	0.0 (12)	0.0 (96)	1.1(168)	*	2.0(732)	2.9 (78)
เมือง Provincial Urban	-	-	*	*	-	*	-
กรุงเทพมหานคร Bangkok	-	-	-	-	-	-	-
โรงพยาบาลประจำจังหวัด Provincial hospital							
ชนบท Rural	*	*	0.0 (15)	0.0 (24)	*	1.0(382)	0.0 (23)
เมือง Provincial Urban	*	-	*	*	-	1.6 (95)	*
กรุงเทพมหานคร Bangkok	-	-	-	-	-	-	-
โรงพยาบาลประจำจังหวัดอื่น ๆ Other government hospital							
ชนบท Rural	*	-	-	0.0 (14)	*	0.0 (55)	*
เมือง Provincial Urban	-	-	-	-	-	*	*
กรุงเทพมหานคร Bangkok	6.7 (15)	*	0.0 (15)	*	-	2.7 (144)	0.0 (18)
ศูนย์อนามัยแม่และเด็ก MCH center							
ชนบท Rural	*	-	*	0.0 (15)	*	0.0 (58)	*
เมือง Provincial Urban	*	-	*	*	-	*	*
กรุงเทพมหานคร Bangkok	-	-	-	-	-	-	-
อาสาสมัครของรัฐ Village health volunteer							
ชนบท Rural	1.4 (58)	-	*	-	-	-	-
เมือง Provincial Urban	-	-	-	-	-	-	-
กรุงเทพมหานคร Bangkok	-	-	-	-	-	-	-

แหล่งบริการและเขตที่อยู่อาศัย Source & Residence	ยาเม็ด Pill	ถุงยาง Condom	ยาฉีด Injectable	ห่วงอนามัย IUD	ยาหลอดฝัง Norplant	หมันหญิง Ligation	หมันชาย Vesectomy
ร้านขายยา Drugstore							
ชนบท Rural	0.4 (175)	0.0 (25)	*	-	-	-	-
เมือง Provincial Urban	0.0 (24)	*	-	-	-	-	-
กรุงเทพมหานคร Bangkok	0.0 (81)	0.0 (17)	-	-	-	-	-
คลินิกเอกชน Private hospital							
ชนบท Rural	0.0 (32)	*	0.0 (80)	*	-	0.0 (52)	0.0 (21)
เมือง Provincial Urban	*	-	0.0 (15)	-	-	0.0 (11)	*
กรุงเทพมหานคร Bangkok	*	-	0.0 (11)	*	-	*	*
โรงพยาบาลเอกชน Private clinic							
ชนบท Rural	*	*	*	*	-	0.0 (34)	*
เมือง Provincial Urban	*	-	-	*	-	*	*
กรุงเทพมหานคร Bangkok	*	*	*	*	-	0.0 (34)	*
หน่วยงานอื่น ๆ ของเอกชน Other private							
ชนบท Rural	0.0 (32)	-	*	-	-	-	-
เมือง Provincial Urban	*	-	-	-	-	-	-
กรุงเทพมหานคร Bangkok	*	-	*	-	-	-	-

* จำนวนตัวอย่างน้อยกว่า 10 ราย

ระยะทางในการเดินทางไปรับบริการ

ระยะทางโดยเฉลี่ยในการเดินทางไปรับการวางแผนครอบครัว จากแหล่งบริการ จากตารางที่ 18 ปรากฏว่า ผู้รับบริการเดินทางไปรับบริการจากหน่วยบริการที่ใกล้ที่สุด ประมาณ 1-3 กิโลเมตร อันเป็นผลมาจากการสร้างหน่วยบริการทางด้านสาธารณสุขในช่วง ทศวรรษที่ผ่านมา และการปรับปรุงการคมนาคม ทำให้ผู้รับบริการสามารถไปรับบริการ จากสถานอนามัยตำบล และรับบริการจากอาสาสาธารณสุขประจำหมู่บ้านของรัฐบาลโดย เดินทางไปรับบริการในระยะทางที่ไม่ไกลนัก อยู่ในรัศมีประมาณ 3 กิโลเมตร

ตารางที่ 18 ระยะทางเฉลี่ย (เป็นกิโลเมตร) ในการเดินทางไปรับบริการวางแผนครอบครัว
จากแหล่งบริการ

Table 18 Average distance by a specific source of contraceptive

แหล่งบริการ Source	ระยะทาง Distance (km)	
รัฐบาล (Government Outlets)	12.8	(4,217)
สถานีอนามัยตำบล Tambon health center	2.6	(1,613)
ศูนย์สาธารณสุขอำเภอ District health center	8.2	(238)
โรงพยาบาลประจำอำเภอ District hospital	14.8	(1,325)
โรงพยาบาลประจำจังหวัด Provincial hospital	34.0	(586)
โรงพยาบาลประจำจังหวัดอื่น ๆ Other government hospital	19.9	(190)
ศูนย์อนามัยแม่และเด็ก MCH center	43.9	(98)
หน่วยเคลื่อนที่ของรัฐบาล Mobile unit	1.9	(48)
อาสาสมัครของรัฐ Village health volunteer	0.1	(80)
หน่วยงานอื่น ๆ ของรัฐ Other government source	3.0	(40)
เอกชน (Private Outlets)	11.3	(1,059)
ร้านขายยา Drugstore	7.3	(579)
คลินิกเอกชน Private hospital	17.4	(325)
โรงพยาบาลเอกชน Private clinic	26.3	(72)
สำนักงานมิชชัน PDA office or volunteer	11.1	(14)
หน่วยเคลื่อนที่ของเอกชน Mobile unit	11.8	(7)
หน่วยงานอื่น ๆ ของเอกชน Other private	1.8	(62)

ในตารางที่ 19 ชี้ให้เห็นว่า หน่วยบริการของรัฐที่อยู่ใกล้ที่สุด ที่ผู้รับบริการเดินทางไปรับบริการ คือ สถานีอนามัยตำบลซึ่งให้บริการยาเม็ด ถุงยาง ยาฉีด และห่วงอนามัย ผู้รับบริการสามารถเดินทางไปรับบริการในระยะทางโดยเฉลี่ยอยู่ในรัศมีประมาณ 2-4 กิโลเมตร ส่วนการไปรับบริการคุมกำเนิดด้วยการทำหมันหญิงและหมันชาย ผู้รับบริการสามารถเดินทางไปรับบริการจากหน่วยบริการอื่น ๆ ของรัฐ ได้แก่ โรงพยาบาลประจำอำเภอและโรงพยาบาลประจำจังหวัด ซึ่งมีระยะทางโดยเฉลี่ยในการเดินทางไปรับบริการประมาณ 20-30 กิโลเมตร อย่างไรก็ตาม จะเห็นได้ว่าผู้รับบริการยาเม็ด ถุงยาง และยาฉีด จากสถานีอนามัยตำบลมีความจำเป็นที่ต้องกลับมาใช้บริการใหม่เป็นประจำ ฉะนั้น การเดินทางในระยะทางที่ไม่ไกลนักก็นับว่าเอื้ออำนวยต่อการมารับบริการ ส่วนผู้รับการทำหมันและใส่ห่วงจากโรงพยาบาล ไม่มีความจำเป็นต้องกลับมาใช้บริการอีกหรือไม่บ่อยครั้ง

มากเท่าวิธีคุมกำเนิดชั่วคราว ดังนั้นระยะทางที่ไกลที่จะต้องเดินทางมารับบริการจึงไม่ค่อยเป็นอุปสรรคในการรับบริการนัก

ตารางที่ 19 ระยะทางเฉลี่ย (เป็นกิโลเมตร) ในการเดินทางไปรับบริการจากแหล่งบริการต่าง ๆ จำแนกตามแหล่งบริการและ วิธีคุมกำเนิดที่ใช้

Table 19 Average distance by a specific source of contraception by method

แหล่งบริการและเขตที่อยู่อาศัย Source & Residence	ยาเม็ด Pill	ถุงยาง Condom	ยาฉีด Injectable	ห่วงอนามัย IUD	ยาหลอดฝัง Norplant	หมั้นหญิง Ligation	หมั้นชาย Vesectomy
รัฐบาล (Government Outlets)							
สถานีอนามัยตำบล Tambon health center	2.4 (608)	1.3 (23)	2.7 (342)	4.4 (104)	-	-	5.5 (20)
ศูนย์สาธารณสุขอำเภอ District health center	2.0 (58)	*	4.6 (53)	13.2 (20)	-	19.9 (20)	12.7 (10)
โรงพยาบาลประจำอำเภอ District hospital	3.3 (80)	6.2 (12)	8.2 (91)	15.8 (166)	-	16.7 (708)	17.8 (70)
โรงพยาบาลประจำจังหวัด Provincial hospital	*	*	18.7 (19)	27.6 (31)	32.9 (3)	36.8 (448)	33.2 (22)
โรงพยาบาลประจำจังหวัดอื่นๆ Other government hospital	12.6 (11)	*	5.6 (12)	11.7 (12)	55.0 (2)	22.0 (108)	36.1 (18)
ศูนย์อนามัยแม่และเด็ก MCH center	*	-	*	55.0 (15)	38.5 (3)	48.7 (58)	*
หน่วยเคลื่อนที่ของรัฐบาล Mobile unit	*	-	*	0.6 (12)	-	-	3.4 (23)
อาสาสมัครของรัฐ Village health volunteer	0.1 (58)	-	*	-	-	-	-
หน่วยงานอื่น ๆ ของรัฐ Other government source	0.9 (15)	*	*	-	-	*	*
เอกชน (Private Outlets)							
ร้านขายยา Drugstore	6.4 (266)	5.4 (45)	*	-	-	-	-
คลินิกเอกชน Private clinic	17.3 (44)	*	9.9 (104)	33.0 (10)	-	27.1 (62)	38.9 (23)
โรงพยาบาลเอกชน Private hospital	*	*	*	*	-	31.2 (49)	*
สำนักงานมิชชันนารี PDA office of volunteer	-	-	*	-	-	*	*
หน่วยเคลื่อนที่ของเอกชน Mobile unit	*	-	*	-	-	-	*
หน่วยงานอื่น ๆ ของเอกชน Other private	1.3 (37)	-	*	-	-	-	-

* จำนวนตัวอย่างน้อยกว่า 10 ราย

ความแตกต่างเกี่ยวกับระยะทางในการเดินทางไปรับบริการจากแหล่งบริการต่าง ๆ ตามวิธีคุมกำเนิดที่ใช้ในเขตชนบท เขตเมือง และเขตกรุงเทพมหานครนั้น ปรากฏผลดังในตารางที่ 20 คือ ผู้รับบริการที่อยู่ในเขตเมืองและกรุงเทพมหานคร สามารถเดินทางไปรับบริการจากแหล่งบริการในระยะทางที่ใกล้กว่าผู้รับบริการในเขตชนบท โดยเฉลี่ยประมาณ 5-10 กิโลเมตร แต่อย่างไรก็ตามจะเห็นได้ว่า ผู้รับบริการในเขตเมืองและกรุงเทพมหานคร สามารถเดินทางไปรับบริการในระยะทางที่ใกล้กว่าผู้รับบริการในเขตชนบท เฉพาะวิธีคุมกำเนิดด้วยการทำหมันหญิงและหมันชายเท่านั้น ทั้งนี้เพราะแหล่งบริการวิธีคุมกำเนิดเหล่านี้ส่วนใหญ่ก็มักจะตั้งอยู่ในเขตเมืองอยู่แล้ว ส่วนระยะทางในการเดินทางไปรับบริการคุมกำเนิดด้วยยาเม็ด ถุงยาง ยาฉีด และใส่ห่วงอนามัยนั้น ผู้รับบริการในแต่ละเขตสามารถเดินทางไปรับบริการในระยะทางที่ไม่แตกต่างกันนัก

ตารางที่ 20 ระยะทางเฉลี่ย (เป็นกิโลเมตร) ในการเดินทางไปรับบริการจากแหล่งบริการต่าง ๆ จำแนกตามวิธีคุมกำเนิดที่ใช้และเขตที่อยู่อาศัย

Table 20 Average distance from various sources of contraceptive service by method by rural-urban residence

วิธีคุมกำเนิด Method	เขตที่อยู่อาศัย Rural-Urban Residence			รวม Total
	ชนบท Rural	เมือง Provincial Urban	กรุงเทพฯ Bangkok	
ยาเม็ด Pill	3.7 (1,028)	10.5 (54)	2.1 (114)	3.8 (1,197)
ถุงยาง Condom	5.2 (69)	0.9 (9)	1.5 (18)	4.1 (96)
ยาฉีด Injectable	6.0 (575)	2.3 (30)	2.5 (47)	5.5 (652)
ห่วงอนามัย IUD	15.4 (341)	11.9 (13)	5.7 (18)	14.8 (372)
ยาหลอดฝัง Norplant	35.0 (10)	- -	35.0 (10)	
หมันหญิง Ligation	28.6 (1,245)	6.4 (116)	9.1 (97)	25.6 (1,457)
หมันชาย Vasectomy	22.0 (178)	6.9 (8)	10.7 (21)	20.3 (207)

การใช้พาหนะสาธารณะในการเดินทางไปรับบริการ

พาหนะสาธารณะที่ใช้ในการเดินทางไปรับบริการ จะสะท้อนให้เห็นถึงความสะดวกในด้านการคมนาคม อันจะส่งผลต่อการเข้าถึงแหล่งบริการคุมกำเนิดและวิธีคุมกำเนิดต่าง ๆ ได้ง่าย ซึ่งจะเอื้ออำนวยให้มีการแพร่หลายของการใช้วิธีคุมกำเนิดเพิ่มขึ้น จากตารางที่ 21

ปรากฏว่า ผู้รับบริการจากโรงพยาบาล มีความจำเป็นต้องอาศัยพาหนะสาธารณะในการเดินทางมารับบริการประมาณร้อยละ 60

ตารางที่ 21 อัตราส่วนร้อยละของผู้รับบริการที่ใช้พาหนะสาธารณะในการเดินทางไปรับบริการ
 คุมกำเนิดจากแหล่งบริการต่าง ๆ จำแนกตามเขตที่อยู่อาศัย

Table 21 Percentage of public transportation used to obtain a method
 classified by rural-urban residence

แหล่งบริการ Source	ชนบท Rural	เมือง Provincial Urban	กรุงเทพฯ Bangkok	รวม Total
รัฐบาล (Government Outlets)				
สถานีอนามัยตำบล Tambon health center	15.1 (1,628)	22.2 (16)	-	15.1 (1,628)
ศูนย์สาธารณสุขอำเภอ District health center	47.2 (142)	38.4 (26)	54.9 (101)	49.2 (269)
โรงพยาบาลประจำอำเภอ District hospital	56.5 (1,376)	*	-	56.8 (1,384)
โรงพยาบาลประจำจังหวัด Provincial hospital	73.2 (492)	49.1 (136)	-	68.0 (628)
โรงพยาบาลประจำจังหวัดอื่น ๆ Other government hospital	74.1 (78)	*	72.6 (238)	73.0 (325)
ศูนย์อนามัยแม่และเด็ก MCH center	64.8 (93)	*	-	62.5 (101)
หน่วยเคลื่อนที่ของรัฐบาล Mobile unit	18.3 (50)	*	-	17.9 (51)
อาสาสมัครของรัฐ Village health volunteer	0.5 (80)	-	-	0.5 (80)
หน่วยงานอื่น ๆ ของรัฐ Other government source	4.4 (45)	-	-	4.4 (45)
เอกชน (Private Outlets)				
ร้านขายยา Drugstore	42.7 (384)	22.4 (75)	19.8 (174)	34.0 (633)
คลินิกเอกชน Private clinic	49.1 (258)	48.0 (44)	32.6 (42)	46.9 (344)
โรงพยาบาลเอกชน Private hospital	71.8 (49)	*	48.2 (55)	57.8 (109)

แหล่งบริการ Source	ชนบท Rural	เมือง Provincial Urban	กรุงเทพฯ Bangkok	รวม Total
สำนักงานมีชัย PDA office of volunteer	-	*	57.9 (19)	42.8 (25)
หน่วยเคลื่อนที่ของเอกชน Mobile unit	*	-	-	*
หน่วยงานอื่น ๆ ของเอกชน Other private	13.4 (54)	*	*	14.1 (65)

* จำนวนตัวอย่างน้อยกว่า 10 ราย

สรุป

โครงการวางแผนครอบครัวระดับชาติ มีความสำคัญอย่างมากต่อการเปลี่ยนแปลงภาวะเจริญพันธุ์อย่างรวดเร็ว การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวเกิดขึ้นพร้อมกับการที่ความรู้และการใช้บริการวางแผนครอบครัวได้แพร่หลายขึ้นอย่างรวดเร็ว การแพร่ขยายการวางแผนครอบครัวที่มีอยู่ทั่วถึงและเป็นที่รู้จักกันของคนทั่วไปนั้น มีผลต่ออัตราการใช้การวางแผนครอบครัว

การศึกษาสถิติเกี่ยวกับการกระจาย และการเข้าถึงบริการวางแผนครอบครัวในประเทศไทย ในการการศึกษาครั้งนี้ ได้ใช้ข้อมูลจากการสำรวจโครงการตัวกำหนดและผลของแบบแผนการใช้วิธีคุมกำเนิดในประเทศไทย พ.ศ. 2530 จากการศึกษา พบว่า การเข้าถึงแหล่งบริการวางแผนครอบครัวของประชกรนั้น ผู้ที่กำลังใช้วิธีคุมกำเนิดอยู่ส่วนใหญ่วางงานว่าใช้บริการจากแหล่งบริการของรัฐ สถานอนามัยตำบลเป็นแหล่งบริการยาเม็ด และยาฉีดที่สำคัญสำหรับสตรีในเขตชนบท ในขณะที่สตรีในเขตเมืองส่วนใหญ่จะซื้อยาจากร้านขายยา ส่วนการทำหมันในปัจจุบันโดยเฉพาะการทำหมันหญิง เป็นวิธีที่ประชากรทั่วไปใช้กันมากที่สุด โดยรับบริการจากโรงพยาบาลเป็นหลักทั้งในเขตชนบทและเขตเมือง ความแตกต่างในเรื่องการใช้วิธีคุมกำเนิด และการรับบริการในเขตชนบทและเขตเมืองมีแนวโน้มลดลง ทั้งนี้เป็นผลมาจากการขยายหน่วยบริการสาธารณสุขและการปรับปรุงการคมนาคมในช่วงสองทศวรรษที่ผ่านมาอย่างเห็นได้ชัด เช่น การเพิ่มจำนวนสถานอนามัยที่ตั้งอยู่ในเขตชนบท การเพิ่มจำนวนโรงพยาบาลขึ้นในระดับอำเภอ เป็นต้น ทำให้ประชากรส่วนใหญ่ในชนบทของไทยสามารถเข้าถึงบริการวางแผนครอบครัวได้สะดวกยิ่งขึ้น ตลอดจนการเห็นความสำคัญในเรื่องการยินยอมให้บริการคุมกำเนิด ได้ขยายไปสู่อาสาสมัครอนามัยของหมู่

บ้านให้สามารถขายยาเม็ดคุมกำเนิดในระดับหมู่บ้าน ส่วนเจ้าหน้าที่สาธารณสุขที่อยู่ประจำสถานีอนามัยสามารถให้บริการยาฉีดคุมกำเนิดและการให้บริการใส่ห่วงอนามัยได้

นอกจาก การขยายหน่วยบริการวางแผนครอบครัวให้แพร่กระจายสู่ชนบทให้เพียงพอกับความต้องการของประชากรแล้ว การให้บริการโดยไม่คิดค่าบริการก็มีส่วนส่งเสริมให้มีการใช้บริการคุมกำเนิดมากขึ้นเช่นกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในแหล่งบริการของรัฐ แม้ว่าจะเสียค่าใช้จ่ายก็จะเป็นไปตามความสมัครใจของผู้รับบริการ ทำให้จำนวนผู้รับบริการจากแหล่งบริการของรัฐเพิ่มมากขึ้น ดังนั้น การกระจายและการเข้าถึงแหล่งบริการวางแผนครอบครัวในประเทศไทย นับว่า เริ่มมีแนวโน้มที่จะมีความเหมาะสมสอดคล้องกันระหว่างผู้รับบริการและสถานบริการ ทำให้มีลักษณะของการเข้าถึงบริการคุมกำเนิดอยู่ในระดับค่อนข้างสูง อันเป็นปัจจัยสำคัญที่จะเอื้ออำนวยให้มีการแพร่หลายของการใช้คุมกำเนิดเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วยิ่งขึ้น

บรรณานุกรม

Suvanajata, Titaya and Pceasit Kamnuansilpa.

- 1979 Thailand Contraceptive Prevalence Survey: Country Report 1979 Research Center, National Institute of Development Administration and Family Health Division, Ministry of Public Health.

Aphichat Chamratrithirong and Pceasit Kamnuansilpa.

- 1982 A New Decade of Fertility and Family Planning in Thailand : 1981 Contraceptive Prevalence Survey Research Center, National Institute of Development Administration and Family Health Division, Ministry of Public Health.

Aphichat Chamratrithirong and Pceasit Kamnuansilpa

- 1985 Thailand Third Contraceptive Prevalence Survey: Summary Report Institute for Population and Social Research, Mahidol University and Research Center, National Institute of Development Administration.

อภิชาติ จำรัสฤทธิรงค์ และมะลิ ลีวนานนท์ชัย ตารางสถิติเกี่ยวกับการใช้และการเข้าถึง

- พ.ศ. 2529 บริการคุมกำเนิดจากแหล่งบริการของรัฐและเอกชนในประเทศไทย : จากการศึกษาสถานะการคุมกำเนิดของประเทศไทย พ.ศ. 2527, เอกสารทางวิชาการ หมายเลข 11 สถาบันวิจัยประชากรและสังคม, มหาวิทยาลัยมหิดล

